

Отримано: 28 лютого 2019 р.

Прорецензовано: 7 березня 2019 р.

Прийнято до друку: 11 березня 2019 р.

e-mail: zpiskozub@yahoo.com

DOI: 10.25264/2519-2558-2019-5(73)-76-80

Піскозуб З. Ф., Кость Г. М. Абстрактність/конкретність як константа іменникової лексики. Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія». Острог: Вид-во НаУОА, 2019. Вип. 5(73), березень. С. 76–80.

УДК 811.133.1'371

Піскозуб Зоряна Федорівна,

Кандидат філологічних наук, доцент, Львівський національний університет ім. І. Франка

Кость Ганна Мирославівна,

Кандидат філологічних наук, доцент, Львівський національний університет ім. І. Франка

АБСТРАКТНІСТЬ/КОНКРЕТНІСТЬ ЯК КОНСТАНТА ІМЕННИКОВОЇ ЛЕКСИКИ

Абстрактні імена – це феномен, дослідження якого стосується різних галузей наук. Класична опозиція між конкретним і абстрактним спонукає до аналізу цього явища з філософської, чи, радше, онтологічної точки зору, оскільки предмет чи річ є завжди конкретними, а елементи, які позначають їх вже є результатом абстрагуючої діяльності. У статті досліджується протиставлення конкретного/абстрактного в мові, значення розглядаються і класифікуються не за суто зовнішніми ознаками об'єктів, а за тим, які ознаки відображаються в значенні. Розглядаються два типи гіпотез, які, своєю чергою, базуються на критеріях двох типів: логічних, коли йдеться про поняття залежності і предикації та онтологічних. Аналізується можливість розгляду зазначеної дихотомії через призму опозицій матеріальне/нематеріальне, смисл доступний/недоступний.

Ключові слова: опозиція конкретне/абстрактне, абстрактність слова, референція.

Zoriana Piskozub,

PhD, associate professor, Ivan Franko National University of Lviv

Hanna Kost,

PhD, associate professor, Ivan Franko National University of Lviv

ABSTRACTION / CONCRETENESS AS A CONSTANT OF NOUN VOCABULARY

Abstract names are a phenomenon whose research relates to various branches of science. The classical opposition between a concrete and an abstract induces an analysis of this phenomenon from a philosophical or, rather, an ontological point of view, since an object or a thing is always concrete, and the elements that denote them are already the result of abstract activity. In the article the contrast of the concrete / abstract in the language is studied, the values are considered and classified not by purely external features of objects, but by what signs are reflected in the meaning. There have been often confused categories such as abstract / concrete nouns and their usage, or nominal abstract / concrete syntagmas. The categories differentiation of animate / inanimate creature according to the referents, and not the nouns themselves, is also ambiguous. In this case, when it comes to abstract or concrete nouns, then not only abstract or concrete nouns, but their referents are taken into account. Two types of hypotheses are considered, which, in turn, are based on the criteria of two types: logical, when it comes to the concept of dependence and prediction, and ontological. The possibility of considering this dichotomy through the prism of the opposition material / intangible, the meaning is available / inaccessible is reviewed.

Key words: concrete / abstract opposition, word abstraction, reference.

Різні розуміння конкретного/абстрактного з філософської точки зору сприймаються неоднозначно. Відсутність єдиного розуміння конкретного/абстрактного характерне і для лінгвістики. Зокрема, не повністю з'ясовані поняття конкретного і абстрактного значень, не відомі критерії ступеня конкретності/абстрактності значень і, як зазначає М. Нікітін, “невідома методика кількісної оцінки словозначень на цій основі” [5, с. 61]. У такій ситуації можна зробити висновок, що розмежування абстрактних і конкретних лексичних одиниць на реальному лексичному матеріалі є надзвичайно складним, більше того, неможливим [6, с. 48].

Тому наше завдання полягає не в авторитарному виборі одного з трактувань опозиції, що розглядається, а у визначенні того, яке чи які з розумінь конкретного/абстрактного володіє/володіють мовною реальністю, тобто відповідають певній класифікації імен – морфологічній, синтаксичній, словотворчій.

Питання про те, що ж становлять собою абстрактні іменники, ставиться не вперше, причому не всі вчені підходять однозначно до вирішення даного питання. В цьому контексті видається важливим розглянути ряд висунутих лінгвістами точок зору на цю проблему. Звернемо увагу, перш за все, на викладене трактування абстрактних іменників у «Словнику лінгвістичних термінів» Д. І. Ганича, І. С. Олійника: «слова, в яких виражаються загальні поняття, що їх людина безпосередньо органами чуттів не сприймає: це назви якостей, властивостей, дій тощо» [3, с. 92]. Своє розуміння питання абстрактності представив німецький лінгвіст К. Кнауер, який дотримувався знакової суті мови у відношенні до абстрактних імен. Він зазначає, що конкретний іменник можна зобразити у вигляді рисунка, тоді як для іменника абстрактного слово є єдиним знаком. З цим судженням К. Кнауера повністю погоджується російський лінгвіст М. І. Іванюк. Він також виходить з білатеральності знаку і визнає, що план вираження у конкретних і абстрактних іменників не однаковий. Наприклад, для конкретних іменників «стіл», «дім», «людина» план змісту може мати планом вираження не лише слово, а й зображення. Для відокремлених іменників «зло», «ненависть», «любов», план змісту буде мати в якості плану вираження лише звукову оболонку» [4, с. 100].

В. Г. Гак в поняття «абстрактність слова» вкладає інший зміст. З одного боку, абстрактними називає слова, що означають властивості, відношення, стан предметів, відокремлені від матеріальних речей, – доброта, роздуми, причинність і т.п. З іншого, до абстрактних відносить слова, що означають, в порівнянні з конкретними, ширші поняття [2, с. 75–76]. Таке тлумачення абстрактного відрізняється від попереднього, на нашу думку, перш за все більш філософським підходом до поняття

абстрактного. Безперечно, абстрактні слова володіють ширшою семантичною структурою в порівнянні з конкретними. Але слід зауважити, що не можна кардинально розмежовувати ці тлумачення.

Цікавою є думка О. П. Андреевої і Е. Г. Паповянц, які висувають думку про те, що в системі англійської мови іменники розпадаються на два основних субкатегоріальних підкласи – одноядрові (ті, що включають розряди іменників, що рахуються, та іменників, що не рахуються), а також двоядрові (іменники, що рахуються / не рахуються, та іменники, що не рахуються / рахуються). Межа між одноядровими і двоядровими іменниками є мобільною. На їх погляд, в результаті внутрілексемної конверсії (гіпостазису) в межах лексеми виникає варіант з іншою субкатегоріальною характеристикою, тобто виникає семантико-морфологічний варіант в межах початкової лексеми, який відрізняється від неї семантичними, морфологічними, комбінаторними і прагматичними характеристиками. Внутрішній гіпостазис не призводить до виникнення нової лексеми і не передбачає докорінної зміни її змісту [1, с. 4].

У французькій мовознавчій традиції в першу чергу слід згадати думку Ж. Дамурета і Е. Пісона щодо відповіді на запитання про те, що ж таке абстрактний іменник. Абстрактним вони називають іменник “*abstrait de toute contingence et pur de tout mélange*” (відокремлений від будь-яких випадкових обставин і очищений від будь-якої суміші) (переклад наш – З.П.). Як приклад, наводиться наступне твердження: будь-який король повинен знати історію народу, яким він править (“будь-який король повинен відповідати лише одній умові – належати до роду королів” [8, § 367].

Ерік Буїссен (Eric Buysens) наводить інше твердження: якщо я кажу: “Мій батько хворий”, то я уявляю собі особу, яку я дуже добре знаю, знаю його хворобу; уявляю, як він лежить в ліжку зі скривленим обличчям... Я маю у своїй свідомості конкретну уяву. Але якщо мій слухач ніколи не бачив мого батька, то моя фраза “Мій батько хворий” не дасть йому змоги уявити мого батька чи його хворобу. Ця фраза може проявлятися тисячами різних людей по відношенню до тисяч різних батьків і тисяч різних хвороб, що трапляються в тисячах різних моментів. То що ж є спільного в цих мільярдах різноманітних ситуацій? Те, що твердження “*Mon père est malade*” має чисто абстрактний характер [7].

Враховуючи наведені концепції, можна, зазначити, що всі лінгвальні знаки були б абстрактними в мові, оскільки вони передають поняття. В мовленні вони б ними залишалися в генералізуючому вживанні “Будь-який король повинен знати історію народу, яким він править”, чи навіть в специфічному “Мій батько хворий”, якщо лише реальність не уявляється поза словами.

Тлумачення абстрактного іменника в німецького дослідника Зігфріда Хейнімана базується на думці, що це іменник, якому можна дати дефініцію, не проілюструвавши його: ідеї, фізичні чи геометричні властивості [10].

І, нарешті, думка, безсумнівно, мажоритарна, що виходить ще із схоластичної філософії (Тома Аквінський, Абельяр) і яка резюмує етимологію слова “*abstrahere*” – “відділяти”: абстракція полягає в тому, щоб думати відокремлено про те, що не може бути дане окремо. Саме тут можна стверджувати, що властивість, яку ми відокремлюємо від цілого, в нашій свідомості не сприймається як самостійний предмет. Ми спостерігаємо не предмет “білизна”, а властивість (є білим).

М. Гревис зазначає: “Абстрактний іменник є іменник, що позначає властивість чи якість, відокремлену нашою свідомістю від предмета, з яким вона поєднується, і яка розглядається як така, що існує незалежно від цього предмета...” [9, § 387]. Отже, виходячи з цього, можна би було віднести до абстрактних іменників *poids, volume, temps, nombre, couleur*, чи такі як *frisson, vertige* і низку назв хвороб, які обов’язковим чином вимагають носія: *grippe*, чи будь-які інші хвороби.

Німецький вчений Е. Трост (1976) вимагає від абстрактних іменників, щоб вони формально корелювали з прикметником (*force* і *fort*), з дієсловом (*découverte* і *découvrir*) чи з прислівником (*vitesse* і *vite*) [15]. Але куди ж, у такому випадку, віднести іменники *peinture, travail, parole* та інші, інфінітиви яких означають дію, тоді як ім’я означає результат.

Резюмуючи розвиток думки французькими вченими щодо пояснення опозиції абстрактне/конкретне, можна говорити про існування двох типів гіпотез, які, в свою чергу, базуються на критеріях двох типів: логічних, коли йдеться про поняття залежності і предикації (Ван де Вельде, 1995), та онтологічних. З-поміж прихильників останньої згадаємо Р.Мартена (1996) з його критеріями “репрезентабельності” та М.Гальміша і Ж.Клейбера, які, на наш погляд, у найбільш всеохопній формі підійшли до розгляду даної дихотомії. На думку вчених, трактування опозиції абстрактне/конкретне повинно здійснюватися через призму опозиції матеріальне/нематеріальне, доступний/недоступний. Вважаємо, що такий підхід є найбільш життєздатним, оскільки базується на чинниках об’єктивної реальності. Взнявши його за основу для трактування дихотомії іменник абстрактний/конкретний, ми змогли отримати додаткові знання про сутність різноманітних концепцій самої опозиції.

Функціонування абстрактного іменника є однією із основних проблем семантики, однак ще далекою від вирішення. Безперечно, інтуїтивно ми бачимо значну різницю між субстантивами *table, arbre, chien* і *liberté, esprit, connaissance*. В одному випадку референт є словесно доступним, в іншому – він є нематеріальний і недоступний смислу. Таке розходження між матеріальністю і нематеріальністю, між доступністю смислу і недоступністю видається, на перший погляд, вагомою характерною особливістю іменників. Але детальніший аналіз розкриває різні ступені матеріальності і нематеріальності, а це змушує нас шукати інші дефініторні критерії.

Крім опозицій, які найчастіше виділяють (таких як “доступний смисл/недоступний” і “матеріальний /нематеріальний”), розглядають інші критерії визначення. Ж.Клейбер пропонує наступні:

- функціональні, з розмежуванням між автономними чи категорематичними референтами (конкретний іменник) і референтами синкатегорематичними (абстрактний іменник);
- морфологічні, де абстрактні іменники визначаються як похідні від дієслів чи прикметників;
- узагальнюючі, щоб показати різницю між референтами, закріпленими в реальному житті і узагальненими чи абстрактними референтами [11].

Не погоджуємося з Ж.Клейбером щодо морфологічного критерію. З точки зору деривації абстрактними є субстантиви, похідні від прикметників (*tristesse*), дієслів (*méditation*) чи прислівників (*vitesse*). Похідний субстантив ізолює від об’єкта властивість чи явище, які він позначає як такі. Однак до цієї концепції маємо застереження. Не всі іменники, похідні від прикметників мають значення, що відповідають, схемі, як, наприклад, субстантив *dureté*: “*caractère de ce qui est dur*” [14, с. 585]. Візьмемо, на протипагу, субстантив *municipalité*, що не означає “*caractère de ce qui est municipal*”, а “*le corps*

municipal, l'ensemble des personnes qui administrent une commune" [14, с. 1244]. Так само як і "*l'humidité*", що означає не лише "*caractère de ce qui est humide*", а також "*l'eau, la vapeur que contient un corps, un lieu*" [14, с. 946]. *La puanteur "odeur infecte"* [14, с. 45], *la rousseur – "couleur rousse"* [14, с. 736]. Отже, наведені приклади показують, що не завжди похідний від прикметника іменник має здатність відокремлювати властивість від об'єкта. На прикладі іменників, похідних від дієслів, ще чіткіше проявляється несправдана морфологічного критерія. Іменники, похідні від дієслів, не завжди позначають "факт чогось + дієслово" чи "дію чогось + дієслово", як от: *approbation – "le fait d'approuver"* [14, с. 88], *chauffage – "action de chauffer"* [14, с. 295], *l'héritage – "ce qui échoit par voie de succession"* [14, с. 924], *le tapage – "un bruit violent"* [14, с. 1922].

І навпаки, велика кількість непохідних субстантивів абсолютно не сприймається серед конкретних імен. Наприклад, *orgueil, amour-propre, fierté, vanité, idée, intuition, problème*. Таким чином, вважаємо за необхідне уточнити, що морфологічний критерій не завжди слід розглядати як визначальну характеристику абстрактних імен.

Отже, труднощі класифікації іменників є значними. Так, постає запитання: абстрактним чи конкретним є іменник білизна (*blancheur*)? Або куди слід віднести іменник дим (*fumée*)? Запропоновані вище критерії породжують немало запитань. По-перше, як пояснити той факт, що номіналізація породжує абстрактний іменник, тоді як дієслово чи прикметник, від якого він походить, вважається конкретним? По-друге, чи можна застосувати опозицію до інших граматичних класів слів, таких як дієслово і прикметник? І, по-третє, як уникнути парадоксу існування одного і того ж іменника як абстрактного і конкретного?

Така кількість запитань може спонукати до думки, що іменникова опозиція абстрактне/конкретне, за своєю суттю, не є настільки релевантною. Почасти можна погодитися з висновком Р.Мартена, що "абстрактний іменник є не що інше як фантом" [13]. Зауважимо лише, що за Р.Мартеном, який піддає сумніву лінгвістичне існування сутності "абстрактне ім'я", референційна неповнота абстрактних субстантивів виступала б критерієм водночас дуже потужним і недостатнім [13].

Ми не ставили собі за мету врятувати будь-якою ціною опозицію іменник абстрактний/конкретний, а також довести неможливість існування цієї опозиції. Різноманітні дефініції і труднощі, пов'язані з ними, можуть бути частково вирішені за умови подолання полісеміолової плутанини та зосередження уваги на різних сторонах абстрактного.

Щоб визначити, чи іменник абстрактний, або конкретний, необхідно, перш за все, уточнити те, що ми розуміємо під абстрактним чи конкретним. Кожного разу, коли заходить мова про дефініторні риси абстрактного/конкретного, ми стикаємося з проблемою відсунення категоріального критерію на другий план. Найчастіше плутаються такі категорії, як іменники абстрактні/конкретні і їх вживання, або номінальні синтагми абстрактні/конкретні. Двозначним є також розмежування категорій жива істота/нежива стосовно референтів, а не самих субстантивів. У такому випадку, коли йдеться про абстрактні чи конкретні імена, то беруться до уваги не суто абстрактні чи конкретні імена, а їх референти. Отже, слід повернутися до цих референтів і побачити, які з них відповідають дефініції про опозицію абстрактне/конкретне, тобто побачити які є конкретними, а які можуть бути названі абстрактними. Такий онтологічний демарш має певний ризик щодо розташування в одній площині референта субстантива, наприклад, *maison*, і референта *la maison de ma soeur*. Адже стирається різниця між референцією іменника і дискурсивною номінальною референцією, що прив'язується до вживання іменника в дискурсі, тобто до номінальної синтагми, а не до субстантива. Ризик є великим ще й тому, що застосовані одні і ті ж критерії: оскільки йдеться про референти, то тими ж самими рисами визначають абстрактний чи конкретний характер іменників і номінальних синтагм. Все було б набагато простіше, якби не було можливої розбіжності, тобто якби іменник, визнаний як абстрактний, міг мати лише абстрактні вживання, і *vice versa*, якби конкретний іменник вживався б лише для конкретного референта. Можна, звичайно, говорити про абстрактний референт, як це пропонує Р.Мартен, для "уявного" референта номінальної синтагми "*Le bateau dont j'ai revê cette nuit/ que je vois en fermant les yeux*" [13]. Протиставлений "реальному" референту у номінальній синтагмі "*Le bateau que j'ai acheté hier*", він видається недоступним смислу або нематеріальним. І залишається хіба що референт, асоційований з іменником *bateau*, який розглядається, за тими ж принципами, що і конкретний, а не абстрактний.

Така ж схема стосується "не специфічних" вживань номінальних синтагм, тобто для всіх вживань, які використовують референти, не закріплені в просторі і в часі. Такі номінальні референти отримують статус віртуальних. У всіх цих випадках, коли йдеться про абстрактний референт чи абстрактне вживання або ж про абстрактну номінальну синтагму, не слід переносити цю абстракцію на вжитий іменник. Тобто абстрактний характер безпосередньо пов'язаний із функціонуванням і залежить від ряду інших факторів. Сам іменник може бути як конкретним, так і абстрактним. Тому, на нашу думку, немає жодного парадоксу в тому, щоб говорити про конкретний іменник в абстрактній номінальній синтагмі. Так, у номінальній синтагмі, наведеній Ж. Клейбером [11] як приклад: *Je veux épouser une Tahitienne* (якою вона не була б), цей вислів трактується неспецифічно. І саме Р. Мартен звернув увагу на те, що навіть якщо референт такого іменника, розглядається віртуально, тобто в можливому світі, однак, він зберігає властивості, якими володіє в реальному світі, і ризик плутанини в кінцевому результаті не є таким великим. Два наступні феномени допоможуть нам краще розібратися в проблемі абстрактного.

Перший феномен представлений генералізуючими вживаннями номінальної синтагми. Як стверджують Ж. Дамурет і Е.Пішон, генералізуючі вживання є в деякій мірі абстрактними вживаннями, виділеними із просторово-часових обставин, тоді як специфічні вживання репрезентуються як конкретні, оскільки вони ставлять під сумнів делімітовані просторово-часові окуренності (*occurrences*) [8]. Як приклад наводяться наступні генералізуючі номінальні вживання:

Un homme aime ses enfants;

Un soldat doit mourir pour sa patrie;

І лише коли з'являються певні обмежувальні обставини, з'являється конкретний смисл:

Un homme a quitté cette maison il y a une heure (§ 381).

Проте можливі й інші твердження: якщо ввести референційний критерій для характеристики референта генералізуючих номінальних синтагм загалом чи лише референта певної номінальної синтагми, застосувавши інтенцію чи поняття, то в цьому випадку абстрактний статус є загалом ключовим. Якщо генералізуюча номінальна синтагма *le chien* посилається на поняття чи на ідею *chien*, то зрозуміло, що може йтися лише про абстрактний референт, а значить – про абстрактну номінальну синтагму. Субстантив *chien* однак не стає абстрактним. І це очевидно. Ризик понятійної асиміляції тут є більшим, ніж з іншими випадками "не специфічних" вживань, тому що референція генералізуючої номі-

нальної синтагми типу *les/le/un N* присьднує певною мірою референцію іменника. Але в будь-якому випадку їх не можна плутати. Потрібно мати на увазі, що ця референція не знаходиться на одному рівні [12]. Субстантив є загальним “предикатом”, призначеним для застосування до окурентностей. Говорячи про абстрактний чи конкретний референт, ми розглядаємо тип окурентностей, до яких він застосовується а рiогi. Генералізуюча номінальна синтагма ж, навпаки, репрезентує вживання іменника, який може розглядатися як абстрактний не тому, що тип окурентності, який відповідає іменнику є абстрактним, а тому, що денотований референт в цьому вживанні не є фактуальним. Все ще будучи конкретним, іменник в генералізуючому вживанні утворює абстрактну номінальну синтагму, тому що береться до уваги екзистенційна ідея.

І навпаки, іменник, відомий як абстрактний, може функціонувати в специфічному синтаксичному оточенні і з’являтися в номінальній синтагмі, яка до певної міри є конкретною на протилежності генералізуючій номінальній синтагмі. Наприклад, номінальна синтагма *La passion de Pierre se lisait sur son visage* репрезентується як конкретна поряд з номінальною синтагмою *La passion est mauvaise conseillère*. Подібне спостерігається і в наступному прикладі: *Je n’ai pas le courage de lui refuser cette aide*. Ця номінальна синтагма протиставляється іншій: *Le courage nourrit les guerres, mais c’est la peur qui les fait naître*, яка сприймається як абстрактна.

На основі цих прикладів можна сказати, що критерій онтологічної залежності опирається переважно на генералізуючі вживання субстантива.

Наступний етап на шляху дослідження опозиції абстрактне/конкретне полягає в розгляді проблеми класифікації іменників типу *blancheur*, *explosion*, тобто іменників, похідних від прикметників (*blanc*), дієслів (*exploser*). Ці субстантиви загалом, є абстрактними. Однак міркування щодо такої класифікації не мають однакового ступеня когерентності. Відповідно до критерію, використаного для визначення опозиції абстрактне/конкретне, когерентні позиції поділяються на матеріальні/нематеріальні або референційно автономні/неавтономні. Якщо звернутися до першої, то *blancheur* і *explosion* є абстрактними іменниками, оскільки їх окурентності не мають матеріальності. Якщо ж взяти другу, а саме іменники, референти яких не існують незалежно від інших, то отримаємо той самий результат, оскільки, як ми побачимо згодом, ці когерентні позиції є пов’язані. *Blancheur* і *explosion* є субстантивами синкатегорематичними [12, с. 40], тому що окурентності, які вони об’єднують проявляють онтологічну залежність до інших окурентностей. Окурентність іменника *blancheur* чи *explosion* не є незалежною, на протилежності окурентності субстантива *chien* (з точки зору референції). Насправді, вона передбачає, що якась інша сутність має властивість “білизни” і не може існувати незалежно від іншого референта як окурентність абстрактного субстантива. Підкреслимо, що обидва аналізи роблять з дієслів і прикметників абстрактні терміни: якщо *blanc* і *exploser* є абстрактними, то це з тих самих міркувань, що і *blancheur* та *explosion*.

Але ця когерентність вже не прослідковується в аналізі, що розглядає *blanc* і *exploser* конкретними, а *blancheur* та *explosion* абстрактними. І перед нами постає питання, про те, яким чином “номіналізація” здійснює перехід від конкретного до абстрактного?

На перший план виходять два типи пояснень, які іноді переплітаються. Одне опирається на критерій доступний/недоступний смисл і таким чином протиставляє *blanc* і *blancheur*, аргументуючи це тим, що наші чуття можуть перевірити, чи предмет є білим, то вони не можуть зробити теж саме з якістю чи властивістю *blancheur*, оскільки вона розглядається сама в собі, без чутливої опори. Отже, якщо *épais* для М.Гревіса [9, § 452] є конкретним, то це тому, що “*nous constatons par nos sens qu’un objet est épais. Si, épaisseur est, par contre, abstrait, c’est parce que nous pouvons aussi considérer cette qualité en l’isolant de la réalité où elle se réalise.*” Як видно, недоступність смислу в цьому випадку є наслідком референційного відокремлення властивості чи дії по відношенню до об’єктів, відносно яких ця властивість повинна застосовуватись. Звідси й виходять ці змішані дефініції опозиції іменник абстрактний/конкретний. Визначення М.Гревіса [9, § 452] відповідає змішаній схемі:

- “**le nom concret désigne un être ou un objet tombant sous nos sens ou considérés comme pouvant tomber sous nos sens**”.
- “**le nom abstrait désigne une propriété ou une qualité séparées par notre esprit des êtres ou des objets où elles se trouvent réalisées.**”

У другому поясненні, що стосується процесу переходу від конкретного до абстрактного, використано саме цей фактор відокремлення. Для визначення абстрактного статусу білизни (*blancheur*) по відношенню до конкретного статусу білого, перцептивний критерій повністю поступається місцем критерію відокремлення. Тобто абстракція білизни (*blancheur*) по відношенню до білого (*blanc*) є результатом відокремлення номінального референта, якого вимагає прикметник. Обидва пояснення, окремо взяті, є, на нашу думку, достатніми, оскільки ставлять наголос на статус властивості чи якості *blancheur*, дії *explosion*. Якщо ж ми розглянемо ближче ці пояснення, то зауважимо, що їх аргументація опирається насправді не на субстантив, а на генералізуючі вживання субстантива, тобто на вживання, де субстантив ефективно використовується для того, щоб відіслати до властивості чи дії загалом:

La blancheur est un signe de tristesse.
L’explosion n’arrive qu’après la mise en feu.
Les explosion font toujours du bruit.

Наведені приклади свідчать про те, що властивість чи дія є насправді недоступними для смислу або відокремленими від будь-якої смислової опори. І саме в генералізуючому вживанні ця властивість чи дія отримують абстрактний статус. Проте не можна переносити таку абстракцію на сам іменник. *Blancheur* і *explosion* є загальними предикатами, призначеними для застосування для особливих окурентностей властивості і якості, зокрема таких як:

La blancheur de Pierre m’inquiète.
L’explosion de hier soir a duré un millième de seconde.

Ці приклади показують, що іменники *blancheur* та *explosion* теж є конкретними, як і *blanc* і *exploser*, тому що їх можна сприймати, і вони не отримали автономії, яку мають в генералізуючому вживанні, бо не зникли конкретні опори іменника чи прикметника.

Дещо відмінний результат можна зауважити у функціонуванні субстантива *rondeur*. Ця лексема, на відміну від *blancheur*, децю послаблює свій конкретний характер при вживанні із абстрактним субстантивом. Про це свідчать такі приклади, як *la rondeur de ses bras et la rondeur des sonorités*. Така відмінність втрачається, якщо з *rondeur* вирішують зробити абстрактний

субстантив, оскільки він є похідним від прикметника. Будь-які інші варіативності “конкретизації” є неможливими, оскільки субстантив *rondeur* з самого початку є абстрактним.

Якщо проблема класифікації *blancheur* все-таки не є вирішеною і залишається відкритим питання вибору між абстрактним і конкретним, то слід взяти до уваги питання, що стосується відношення між деривацією і абстракцією. Не можна стверджувати, що номіналізація автоматично супроводжується переходом до абстрактного. Помилка полягає в тому, що беруться до уваги лише генералізуючі вживання, які зазвичай розглядаються як такі, що вводять в дію не абстрактні іменники, а абстрактні номінальні синтагми. Щоб знати більше про характер похідних *blancheur* і *explosion*, слід повернутися виключно до самих іменників і побачити, яким чином вони можуть розглядатися як абстрактні чи конкретні за своєю суттю. У таких випадках з метою уникнення плутанини, слід розрізняти абстракцію, пов’язану з вертикальним або ієрархічним зрізом семантичної лексеми, яка стосується метамовних властивостей імені як об’єкта, і семантики горизонтального або опозиції абстрактне/конкретне, яка застосовується до типу референтів, денотованих ім’ям.

Література:

1. Андреева О. П., Паповянец Э. Г. Внутренний гипостазис по линии развития неисчисляемых значений у исчисляемых существительных в современном английском языке и его семантические и прагматические последствия. *Вісник Харківського державного університету*. 1995. Т. 1, № 384. С. 3–5.
2. Гак В. Г. Сопоставительная лексикология. Москва: Международные отношения, 1977. 263 p.
3. Ганич Д. І., Олійник І. С. Словник лінгвістичних термінів. Київ: Вища школа, 1985. 360 с.
4. Иванюк Н. И. К проблеме противопоставления абстрактных и конкретных существительных. *Ученые записки Горьковского ИГПИИЯ им. Н. А. Добролюбова*. 1971. Вып. 38. С. 93–107.
5. Никитин М. В. Лексическое значение слова (структура и комбинаторика). Москва: Высшая школа, 1983. 128 с.
6. Розина Р. И. К противопоставлению конкретного и абстрактного в языке. *Вопросы информационной теории и практики*. 1983. № 48. С. 27–33.
7. Buysens E. Les categories grammaticales du français. Bruxelles: Edition de l’Université, 1975. 94 p.
8. Damourette J., Pichon E. (1910–1940). Des mots à la langue. Essai de grammaire de la langue française. P.: J.L.L. d’Artrey, 1911 – 1927. T.1. 674 p.
9. Greisse M. Le Bon Usage. 13 ed. P.: Duculot, 1980. 1770 p.
10. Heinimann S. Die Abstraction in der franzosiscen Literatursprache des Mittelalters. Berne: Francke, 1963. 297 p.
11. Kleiber G. Nominales. Essai de sémantique référentielle. P.: 1994. 247 p.
12. Kleiber G. Problèmes de référence. P.: Klincksieck, 1981. 538 p.
13. Martin R. Le fantome du nom abstrait. *Actes du colloque de Dunkerque (15 – 18 septembre 1992) “Les noms abstraits”*. Villeneuve d’Ascq: Presse Universitaire du Septentrion. 1996. Pp. 41–51.
14. Robert P. Dictionnaire alphabétique et analogique de la langue française. Le petit Robert. P.: Le Robert, 1992. 2172 p.
15. Trost K. Zur Definition der Abstracta (am Beispiel vom Russisch und Deutsch). *Indogermanische Forschungen*. № 81. Pp. 221–239.